

NÉMETH JÚLIA

SOÓ ZÖLD MARGITTAL IDŐK ÉS TEREK NYOMÁBAN

■ A kiállításmegnyitók ünnepélyes hangulata egyedi és megismételhetetlen. Ezen morfondíroztam néhány évvel ezelőtt is, amikor lemaradtam Soó Zöld Margit kolozsvári, gyűjteményes tárlatának megnyitójáról. Hogy aztán másnap, a Bánffy-palota földszinti termeinek hűvösében böklászva a gazdag kínálat pótolja az ünnepi percek hangulatát. Mert Soó Zöld Margit úgy is ünnepélyessé teszi a pillanatot, a pillanatokot, a mindenkoriakat, hogy belopja egyéniségét, ember-szerető, varázslatos lényét munkáiba. Úgy éreztem akkor, hogy ott van mellettem, Hogy együtt gyönyörködünk Gilovics mester „egyszer volt, hol nem volt” Petőfi utcai házának mosolyában (az utca neve sem a régi már), szívjuk magunkba a dob-rudzsai ősz illatát-zamatát, teszünk kitérőt a még érintetlen szépségében pompázó Dubrovnikban, pihenünk meg egy halásztanyán, miközben évtizedek súlyát nyögő, karjaikkal kegyelemért esdeklő, göcsörtös fák, szilárd talajért epedező gyökerek, lázalmokban fogant szörnyek szegélyezik utunkat. A csikdelnei télből egy óriásléppel pedig már a jászdózsai perzselő nyárban oldjuk szorongásainkat, belevesszünk a végeláthatatlan sík mezők levegőegébe, s „felhők honából, ég guzsalyából” merítünk erőt a továbblépéshez.

Ezek a 2016-os emlékek jutottak eszembe mostanság, amikor ismét lemaradtam egy kiállításmegnyitőről, még hozzá – úgy tűnik – az eddigi legátfogóbb, retrospektív Soó Zöld Margit-tárlatnak a megnyitójáról. Azzal a különbséggel, hogy ez többedmagammal együtt történt meg. A sepsiszentgyörgyi Erdélyi Művészeti Központ (EMÚK) elegáns termei megteltek ugyan a kolozsvári Munkácsy-díjas művész monotípiáival, szén- és tusrajzaival, pasztellejével, akvarellejével, egyes technikával készült munkáival, az igényes katalógus is elkészült, csupán a március 20-ra tervezett megnyitó maradt el. A világvármány okozta szükségállapot miatt az ajtók zárva maradtak – a munkák a virtuális térbe költöztek –, s csak nyár elején nyíltak ki ismét, hogy a kiállított alkotások immár szentől szemben is megcsilanthassák erőnyeiket. És feltáruljon az a művészi oeuvre, amely összetettségében, az ellentétek sajátos harmóniájára, egymást kiegészítő és megtámasztó szín folt- és vonalrendszerére, az alkotó érzelmi beállítottságára, emocionális megalapozottságára épülve teremt karakteres új világot.

Forrásában erdélyit, hatásában, kisugárzásában európai.

Mert Soó Zöld Margit az az ember és az a művész, aki pályája kezdetétől ízig-vérig benne élt korunk valóságában. Aki érezte és magáévá tette mindazt a fájdalmat, kiszolgáltatottságot, megaláztatást, mellőzést, amit sorstársai meg- és átéltek. Aki fekete-fehér grafikáinak mélyfeketéjébe oltotta bánatát, félelmeit és feszültségeit, de aki ugyanakkor derűs életigenléssel lendült bele a mindennapok örömeibe, a természet, valamint az emberi fantázia és alkotókészség teremtette remeklések csodálatába, művészi átlényegítésébe. Aki spontánul áramló folt-vonalörvénybe foglalt keserűséget és vidámságot, dühöt és megbékélést, visszafogottságot és megfélékezhetetlen lendületet, korlátokat nem ismerő képzelőerőt és meditatív elmélyülést.

Alkotási periódusának kezdeti szakaszából, a hatvanas évekből származó, tömören lényegre koncentráló, olykor már szinte a hiányból építkező, azt kiugrasztó és megnemesítő, keletkezésük pillanatában egyenesen formabontónak minősü-

lő, a reveláció erejével ható monotípiái mellett ott vannak a kor hangulatát is sejtető, a modern grafika sajátosan látványos, szürrealisztikus-szimbolikus vonulatát erősítő, műves tollrajzai. Amelyekben a sajátosan értelmezett geometria szigorába foglalt figurális részletek, ember, állat, növény kontaminációk drámai kompozíciókká állnak össze. Az egymásba fonódó, egymást megtámasztó, kiegészítő képi síkok szinte mozzanatokra bontva sejtetik a mozgást, az öröklét és a mulandóság ellentétének képi harmóniává lényegített együttesét. A látszólag spontánul áramló-alakuló folt- és vonalrendszer egyfajta szabálytalan szabályosság szerkezeti egységébe olvadva vált ki katartikus hatást. Az élet lüktetése, a lét szimfóniája ez.

Hogy aztán elérkezzünk az általánosítás legmagasabb fokára, az immár jeleké absztrahált, ideatikus-filozofikus mélységeig hatoló formakonzentrátumok világába. Mi más ez, ha nem a látványteremtés mélylélektanából fakadó, a művészi spontaneitás és tudatosság, a tudat és a tudatalatti együttes megnyilatkozása. A rébuszok világa, a talányoké, melyeknek megfejtési kulcsát eredeti nagylelkűséggel nyújtja át nekünk a művész.

Az a művész, akinek még jelekké redukált formabravúrai sem nélkülözik az érzelmi megalapozottság és a mélységes humánus tagadhatatlan jeleit. Nem beszélve természetből ihletődött, valamint az emberi zsenialitás megnyilatkozási formáit megjelenítő, klasszikusabb hangvételű, figuratív munkáiról. Pasztellekről, akvarellekről, amelyek tematikától függően a légies könnyedségű, sejtelmesen titokzatos kékes szűrítés árnyalatoktól a mély tűzű barnáig terjedően villantják fel Soó Zöld Margit sajátosan komplex művészi világát, kifinomult szín- és formaérzékét. Elég csak az *Akt madarakkal* lírai párhuzamát vagy az *Emlékek* festőiesen simogató szépségét említenem, hogy aztán a *Lázálom* és a sötéten fenyegető *Szörny* feketéin át jusunk el a *Formák* és a *Lángok* barnás vörösébe, ahonnan már csak egy lépésnyire van a narancsosan magakellettő *Napfa* sokat ígérő ragyogása. Mintegy vetületeként a művész lelkéből fakadó belső napnak, amelynek sugari valamennyi alkotását beara-nyozzák. A kezdetektől, az ötvenes, hatvanas évektől a mai napig.

Az egykori szocreál legsötétebb éveiben pályára lépett művészt – 1956-ban végzett a Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola festészeti szakán, mesterei Abodi Nagy Béla és Miklóssy Gábor – képszerkesztőként, illusztrátorként a *Napsugár* fogadta be, s ez a tény, nevezhetném akár szerencsés véletlennek is, nagyban befolyásolta pályája további alakulását. A gyermeklap ugyanis, sajátos rendeltetésénél fogva, írók, költők, képzőművészek mentsvárának számított, amolyan szabadságszigetnek, ahol ki lehetett bújni a komor kor követelményei alól, ahol levegőhöz juthatott Kolozsvár vezető értelmisége, Fodor Sándor, Bajor Andor, Bálint Tibor, Kányádi Sándor és társaik. Ilyen miliőben a Soó Zöld Margit-i gondolat is szabadon szárnyalhatt és talált otthonra – a festészeten átlépve – a grafikában. Köszönhetően a művész nem mindennapi rajzkészségének és irodalmi érdeklődésének, gondolatgazdagságának. Minden új iránti nyitottsága, filozofáló hajlama, emberszeretete, de még sajátos, sírva nevető humora is abban a fekete-fehéren is színes folt-vonalbeszédben teljesedett ki, amely monotípiáit (*Föld, Part, Carmina Burana, Akvárium, Temető, Langfuss illusztráció, Madár, Nyíl*) oly sajátossá, oly előremutatóvá teszi. Hiszen a művész szánt szándékkal dobta sutba az akkori szocreál béklyóit, s engedett teret a szabad szárnyalásnak, a röghöz kötöttség bénító kényszerét levetve teremtett lehetőséget a sallangtalan, nemes egyszerűségében szárnyaló, tiszta formának. Igen, az akkori elitélő szóhasználat szerint formalista volt, mint annyian nagyjaink közül, csakhogy éppen ez a „formalizmus” vezetett a valódi értékek felszínre kerüléséhez, a kolozsvári művészeti élet prosperitásához. Amelynek egyik alapembere éppen Soó Zöld Margit, az 1994-ben újraalakult Barabás Miklós Céh alapító tagja.

Az 1989-es változást követő társadalmi-kulturális pezsgés a művészt sem hagyta érintetlenül. A kolozsvári Művészeti Múzeumban 1994-ben jelentkezett azzal a gyűjteményes tárlattal, amelyet mentora, a Barabás Miklós Céh egyik alapembere

és önzetlen támogatója Andrásy Zoltán festő- és grafikusművész, a Ion Andreescu Képzőművészeti Intézet egykori tanszékvezető tanára nyitott meg, méltatva olajképeinek, pasztelljeinek gazdag szín- és formavilágát. Felejthetetlen számomra az akkori pazar, de még véletlenül sem harsogó színekavalkád. A vörösesbarna és barnászörös, a meleg sárga, a szürke barnába hajló változatai teremtették meg tájképeinek, virágcsendéleteinek bársonyos légkörét, amely a meghittség hangulatát árasztotta. De a fel-felbukkanó műemléképületek művészi feldolgozásában sem a hideg monumentalitás dominált, hanem a letűnt korok emberének otthonteremtő üzenete. Tollrajzai viszont már más felfogásban készültek. A modern grafika szürrealisztikus vonulatához sorolható, feszültséggel telített, sajátos képzettársításokat felvillantó formabravúrjai kozmikus mélységeket sugalló zaklatott víziókként hatottak.

Következő, szárhegyi emlékeit megelevenítő, 1997-es tárlatán bemutatott pasztelljei az öröklét és a mulandóság antinómiáját oldották békévé, míg 1999-es kiállításán a művész színes szelek szárnyán röpített a vízi világba. Méghozzá olyannyira érzéketlenül, hogy szinte orrunkba csapott a Duna-delta sajátosan fanyar, súlyos illata.

2003-as kiállításának a felhők voltak a főszereplői. Kezdődött mindez a műterméül is szolgáló lakása ablakából feltárolt világgal, a meditálásra sarkalló égi jelekkel, örökmozgó-változó alakzatokkal. És folytatódott a magyar alföldön, a jászdózsai alkotótáborban töltött napok művészi lecsapódásával. Szerkezetileg is érdekes megoldásnak lehettünk szemtanúi: annak, amint a hatalmas távlatokat felvillantó, felhők tarkította égbolt szinte magához emelte, magába olvasztotta a csöppnyivé zsugorodott földdarabot. Úgy tűnt, a kiszélesített, meghosszabbított látóhatár, az ég és a föld találkozása, egymásba olvadásuk, a nagy magyar alföld a ránehezülő égbolttal vagy a rekkenő nyári meleg vöröses barnás izzásában tájjal-éghajlattal dacoló fák s a sárgálló repcemező ugyanolyan otthonossá vált számára, mint a rekettyei magaslatok ölelésében megbúvó falu vihart sejtető egével.

2006-ban megnyílt a Barabás Miklós Céh Farkas utcai székházának galériája, ahova aztán a művész, mondhatni, hazajárt. Szinte minden év júliusában itt ünnepelte meg születésnapját, egy-egy kamarakiállításnyi anyaggal lepve meg saját magát és híveit. Az alkotás kínját-gyönyörét maximálisan átélő, szüntelenül munkálkodó művész minden céhes kiállítására hozott valami újat. A művészi megjelenítés tömörsége, ökonómiája mintha még hangsúlyosabbá vált volna ezekben az években. Bár a túlbeszélés sohasem fenyegette munkáit, itt bemutatott pasztelljei már szinte tüntettek tömörségükkel. A narancssárga vagy a fekete dominanciája immár a kizárólagosságig terjedően uralta a képet, irányította a lényegre a figyelmet. A művész egy újabb lépést tett az absztrahálás, a szintetizáló művészi átlényegítés felé. Kedvencei, a gyakorta antropomorf jelleggel felruházott fák, gyökerek megannyi alakváltozata mintha emberi sorsokat szimbolizált volna. A kidöntött, megbeszett fa éles törésekkel szabdalt vonalhálói vagy a görcsbe merevedett, sajátos fintorokba torzult gyökérváriációk ismerős helyzeteket juttattak eszünkbe. De mindennemű allegórián túl ezek a munkák elsősorban a lenyűgöző látvány erejével hatottak.

Hogy aztán a már említett, 2016-os kolozsvári Művészeti Múzeum-beli és a 2020-as sepsiszentgyörgyi Erdélyi Művészeti Központban bemutatott retrospektív tárlat tegye fel a koronát Soó Zöld Margit Munkácsy-díjas képzőművész közönség előtti megnyilatkozásaira. Súlyosan kemény vonalak övezte vagy éppenséggel lírai könnyedséggel libbenő gondolatmadarai, felhőfóhászai, földből kiszakított gyökérüzenetei, emberfái, tüzes nyilai, csigaházba, kagylóhéjba száműzött kételeyei a bele nem törődésnek, a felvetett fejűségnek, a mindenkori életigenlésnek a művészi vetületei. Idők és terek, évmilliók és kozmikus mélységek-magaslatok, minden, ami volt, s minden, ami lesz, a múlt relikviái, de a jövő üzenete is benne foglaltatik Soó Zöld Margit gazdagon áradó, sejtésekkel, sejtetésekkel, csendhangokkal és gondolatkoncentrátumokkal telített művészi vallomásaiban.